

Землякова О. О.,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри міжкультурної комунікації та іноземної мови

Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

Шахматова О. В.,

старший викладач кафедри міжкультурної комунікації та іноземної мови

Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

КОМУНІКАТИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СПІЛКУВАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ПРОГРАМ МИТТЄВОГО ОБМІНУ ПОВІДОМЛЕННЯМИ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню комунікативних, морфологічних, лексичних, і синтаксичних особливостей спілкування в месенджері як жанру інтернет-комунікації. Авторами обрано як матеріал для дослідження тексти листування і голосові повідомлення, передані за допомогою програм миттєвого обміну повідомленнями.

Мова, що використовується в комунікації за допомогою програм миттєвого обміну повідомленнями, істотно відрізняється як від письмової, так і від усної форм нормованої літературної мови. Завдяки швидкості відправки й отримання повідомлень у месенджерах мова, що в них застосовується, усе більше і більше набуває рис усної. Використання спеціальних графічних символів – емоціконів – для передачі емоцій, застосування паралінгвістичних символів, лаконічних і виразних скорочень (здійснення комунікації засобами інших семіотичних систем), багато інших ознак дозволяють говорити про існування нового усно-письмового типу мовлення. Подібно до усного типу мовлення, комунікація за допомогою месенджерів регламентується законами зручності, простоти й економії зусиль. Подібно до письмового – має письмове оформлення.

Проведений лінгвістичний аналіз повідомлень (проаналізовано понад 500 повідомлень, зібраних у грудні 2018 – січні 2019 рр.) у месенджерах Viber і Telegram показав, що найбільш характерними комунікативними характеристиками цього типу спілкування є:

- діалогічність;
- усно-письмовий характер використовуваної мови;
- зниження мови;
- експресивність.

Дані характеристики зумовлюють вибір комунікантами лінгвістичних і паралінгвістичних засобів.

Під час визначення комунікативних характеристик жанрів інтернет-комунікації одним із перших необхідно враховувати технологічний параметр, оскільки комунікація в мережі Інтернет у першу чергу опосередкована комп'ютером або мобільним пристроєм, і у другу – програмами, що використовуються під час комунікації. Саме можливості комунікативних сервісів багато в чому визначають ті чи інші особливості комунікації, що здійснюються за їх допомогою, і дають певний каркас, у рамках якого функціонує мовний продукт.

Ключові слова: інтернет-комунікація, месенджер, мовлення, мова.

Постановка проблеми. Останнім часом спілкування у формі віртуальної комунікації все глибше і динамічніше проникає в наше життя, багато в чому замінюючи реальне спілкування. На сьогодні лівова частина особистісного спілкування відбувається в мережі Інтернет за допомогою програм миттєвого обміну повідомленнями.

В.С. Іванов зазначає, що основна функція Інтернету, пов'язана з отриманням інформації, сьогодні перестає бути провідною, таку роль бере на себе саме комунікативна функція [1]. Саме тому особистісна комунікація в мережі Інтернет усе більше і більше привертає увагу дослідників.

В інтернет-лінгвістиці з'являється поняття жанру 2.0, яке нині охоплює все те жанрове розмаїття, яке виникає, починаючи із блогів, соціальних мереж і ресурсів для розміщення відеофайлів і закінчуючи особливостями комунікацій у поліформатних месенджерах, якими є, наприклад, сервіси Telegram або WhatsApp, тобто таких інтернет-сервісів, у яких можуть миттєво передаватися текстові, відео- й аудіоповідомлення [2].

Метою статті є дослідження комунікативних, морфологічних, лексичних і синтаксичних особливостей спілкування в месенджері як жанру інтернет-комунікації.

Матеріалом для дослідження стали тексти листування і голосові повідомлення, передані за допомогою програм миттєвого обміну повідомленнями.

Об'єктом вивчення став жанр спілкування в месенджері як новий напрям цифрового жанрознавства, а його предметом були обрані комунікативні характеристики жанру 2.0, що реалізується в новому форматі месенджера.

Виклад основного матеріалу. Згідно з останніми статистичними даними про використання додатків обміну повідомленнями, WhatsApp і Facebook Messenger мають 1,5 млрд користувачів у всьому світі, а WeChat дещо відстає – нещодавно він досяг позначки в 1 млрд користувачів [2].

WhatsApp і Facebook Messenger поширюються приблизно вдвічі швидше, ніж Facebook. На сьогодні WhatsApp найпоширеніший серед усіх додатків для обміну повідомленнями у світі, але Facebook Messenger домінує на ринку Сполучених Штатів Америки [2].

Варто зазначити, що все частіше бренди інтегрують Facebook Messenger у свою стратегію цифрового маркетингу. Facebook Messenger (зокрема, чат-боти) надає унікальну мож-

лівість залучати потенційних клієнтів, сегментувати аудиторію і надавати релевантний цільовий контент.

WeChat домінує на китайському ринку, і це не тільки додаток для спілкування, але і метод цифрової оплати. Він також має функції, які дозволяють вам знайти нових друзів поблизу, а також функцію GPS.

Досить популярний завдяки своїй функції шифрування і секретного чату, Viber часто встановлюється на телефони як додаток. Viber особливо популярний у країнах колишнього Радянського Союзу.

Така поширеність месенджерів свідчить на користь **актуальності їх дослідження**.

Проведений лінгвістичний аналіз повідомлень (проаналізовано понад 500 повідомлень, зібраних у грудні 2018 – січні 2019 рр.) у месенджерах Viber і Telegram, показав, що найбільш характерними комунікативними характеристиками цього типу спілкування є:

- діалогічність;
- усно-письмовий характер використовуваної мови;
- зниження мови;
- експресивність.

Дані характеристики зумовлюють вибір комунікантами лінгвістичних і паралінгвістичних засобів.

Діалогічність – це вираження в тексті (його організації) засобами мови взаємодії комунікантів у комунікативно-пізнавальному процесі, що розуміється як співвідношення двох або більше смислових позицій: це і врахування позиції адресата (читача), і другого «Я», і можливих опонентів, а також відображення діалогу співрозмовників [3, с. 138]. На думку Т.Н. Колокольцевої, є всі підстави говорити про те, що ніде і ніколи раніше дана категорія не набувала такого потужного і вражаючого втілення, як в інтернет-комунікації [4, с. 129].

До лінгвістичних проявів діалогічності, що найчастіше спостерігаються в комунікації за допомогою месенджерів, варто віднести окличні речення, імператив, незакінчені речення, уживання особових займенників 1-ої і 2-ої особи, дієслів у формі 1-ої і 2-ої особи, вигуків тощо.

Приклад 1.

– Ура! Ура! Ура! Ми нарешті закінчили ремонт!

– Вітаю!

Приклад 2.

– Гей, ти там? Мені зателефонували і запросили на співбесіду!

– Вау!

Цікаво, що повідомлення в месенджерах мають форму довготривалого діалогу, що відрізняє даний жанр інтернет-комунікації від інших. Спілкування за допомогою програм миттєвого обміну повідомленнями організовано без прив'язки до теми їхньої розмови. Тема діалогу може змінюватися, як і в реальному житті.

Усно-письмовий характер мовлення, що використовується. Головна відмінність між усною і письмовою формами мовлення полягає в тому, що кожна має власну, специфічну, матеріальну основу свого існування. Матеріальною основою усного мовлення є звукові хвилі, що поширюються в повітрі; матеріальну основу письмового мовлення становлять літери на контрастному тлі, фіксовані будь-яким способом (фарбою, світлом тощо) [5].

Усне мовлення – це мовлення, що звучить, функціонує у сфері безпосереднього спілкування, тоді як письмове – мов-

лення фіксоване, опосередковане допоміжною знаковою системою, а також часом і відстанню [6].

Мова, що використовується в комунікації за допомогою програм миттєвого обміну повідомленнями, істотно відрізняється як від письмової, так і від усної форм нормованої літературної мови. Завдяки швидкості відправки й отримання повідомлень у месенджерах мова, що в них застосовується, усе більше і більше набуває рис усної. Використання спеціальних графічних символів – емотиконів – для передачі емоцій, застосування паралінгвістичних символів, лаконічних і виразних скорочень (здійснення комунікації засобами інших семіотичних систем), багато інших ознак дозволяють говорити про існування нового усно-письмового типу мовлення. Подібно до усного типу мовлення, комунікація за допомогою месенджерів регламентується законами зручності, простоти й економії зусиль. Подібно до письмового – має письмове оформлення.

Приклад 3.

– Можна вітати! Здала!!!

– Уїіі! Вітаю!!!!!!

Приклад 4.

– Я таку сумку купила собі – просто суперрррр!

– Покажи мені).

Приклад 5.

– Кажуть там дорожче(.

Усно-письмовий характер спілкування проявляється у використанні синтаксично неповних конструкцій, великій кількості розмовної і жаргонної лексики. Серед мовних проявів даної комунікативної характеристики варто згадати також і спрощену транскрипцію (*здрасте, канеш, ваще, нічосі*). Дане явище – не тільки результат дії закону економії часу і зусиль, але також може розглядатися як прояв мовної гри.

Приклад 6.

– Тадададам...Ми у фіналі!!!

– Нічосі!

Стилістичне зниження мови є загальною тенденцією, характерною для інтернет-комунікації, що виявляється передусім у широкому вжитку ненормативної лексики. «Доводиться із жалем констатувати, що на комунікативному просторі Інтернету спостерігається досить масове порушення етичних норм мови, норм мовного етикету і нетикету (мережевого етикету)» [7, с. 16].

Зазначена комунікативна особливість проявляється у вживанні ненормативної лексики, огрубінні мови, її зубожінні, зниженні культури мови тощо.

Приклад 7.

– Да я взагалі з цього офігіві!

– Забий.

Приклад 8.

– Нафік мені ці проблеми...

– Повна хрень, згодна.

Експресивність – властивість певної сукупності мовних одиниць, що забезпечує їхню здатність передавати суб'єктивне ставлення адресанта до змісту або адресата мовлення, а також сукупність якостей мовлення або тексту, організованих на основі таких мовних одиниць [3]. Це поняття трактується в лінгвістичній науковій літературі досить неоднозначно. Найчастіше експресивність розуміється як «<...> виділення будь-яким способом того чи іншого змісту з низки інших переданих змістів» [4, с. 133].

Спілкування за допомогою програм миттєвого обміну повідомленнями емоційно насичене, з високим ступенем аграматизму і використанням графічних засобів для акцентного й інтонаційного виділення. Серед засобів експресивності, що спостерігаються найчастіше, варто виділити емоційно-оцінну лексику, інверсію, еліпсис, багаторазовий повтор розділових знаків.

Приклад 9.

– Дуже жаль((((

Приклад 10.

– Наберу!!!

Висновки. Під час визначення комунікативних характеристик жанрів інтернет-комунікації одним із перших необхідно враховувати технологічний параметр, оскільки комунікація в мережі Інтернет в першу чергу опосередкована комп'ютером або мобільним пристроєм, і в другу – програмами, що використовуються для комунікації. Саме можливості комунікативних сервісів багато в чому визначають ті чи інші особливості комунікації, що здійснюються за їхньою допомогою, і дають певний каркас, у рамках якого функціонує мовний продукт.

Комунікативна ситуація спілкування в месенджері представлена розмовним дискурсом і детермінована, з одного боку, фактом своєї синхронності (здебільшого), а з іншого – технологічними особливостями клієнтської програми, за допомогою якої здійснюється комунікація.

Література:

1. Иванов В.Е. Интернет в формировании диалогического пространства в социокультурной среде. *Мирпсихологии*. 2000. № 2. С. 52–56.
2. Горошко Е.И., Землякова Е.А. Полиформатный мессенджер как жанр 2.0 (на примере мессенджера мгновенных сообщений Telegram). *Жанры речи*. 2017. № 1 (15). С. 92–100.
3. Кругосвет : онлайн-энциклопедия. URL: [http:// www.krugosvet.ru/](http://www.krugosvet.ru/) (дата обращения: 30.04.2017).
4. Стернин И.А. Семантическая основа экспрессивного словоупотребления. *Проблемы экспрессивной лингвистики* : сборник научных трудов. Ростов : Изд-во Ростов. унта, 1987. С. 133–148.
5. Розенталь Д.Э., Теленкова М.А. Словарь лингвистических терминов. 2-е изд. Москва : Просвещение, 1976. 543 с.
6. Лутовинова О.В. Интернет как новая «устнописьменная» система коммуникации. *Известия Российского государственного педагогического университета имени А.И. Герцена: общественные и гуманитарные науки (философия, языкознание, литературоведение, культурология, экономика, право, история, социология, педагогика, психология)* : научный журнал. Санкт-Петербург, 2008. № 11 (71). С. 58–65.

7. Колокольцева Т.Н. Интернет-коммуникация как зеркало основных тенденций развития и функционирования русского языка. *Грани познания*. 2011. № 4 (14). С. 13–17.

Zemliakova O., Shakhmatova O. Communicative characteristics of communication through instant messaging programs

Summary. The article is devoted to the research of communicative, morphological, lexical, syntactic and paralinguistic features of communication in the messenger as a genre of Internet communication. The texts of correspondence and voice messages sent by using instant messaging programs were used as the material for the study.

The language used in communication through instant messaging programs is significantly different from both written and oral forms of standardized literary language. Due to the speed of sending and receiving messages, the language used in them, acquires more and more features of spoken speech. The use of special graphic symbols – emoticons – for the expression of emotions, the use of paralinguistic symbols, concise and expressive contractions (the implementation of communication by means of other semiotic systems) and many other features allow us to speak about the existence of a new oral-writing type of speech. Similar to the oral speech type, communication through messengers is ruled by the laws of convenience, simplicity and economy of efforts.

The linguistic analysis of messages (analyzed over 500 messages collected in December 2018 – January 2019) in the Viber and Telegram showed that the most characteristic communicative characteristics of this communication type are:

- Dialogism;
- Oral and written form of the language used;
- Expressiveness;
- Language lowering.

These characteristics determine the choice of communicants of linguistic and paralinguistic means.

In determining the communicative characteristics of the genres of Internet communication the technological parameter is one of the first which should be considered, because communication on the Internet is primarily mediated by a computer or a mobile device, and second of all, applications that are used in the communication. The possibilities of communicative services largely determine various peculiarities of communication, which are carried out with their help, and give a certain framework within which the linguistic product functions.

Key words: Internet communication, instant-messenger, speech, language.